

اثر پیش تیمار سالیسیلیک اسید بر جوانه زنی بذر کلم گل تحت شرایط شوری

اختر زند*^۱، نیکو نیکبخت^۱، مهدی شیروانی^۱

^۱مرکز تحقیقات، آموزش و مشاوره فضای سبز شهرداری منطقه ۲۰ تهران، ایران

* نویسنده مسئول: a_zand1984@yahoo.com

چکیده

عدم جوانه زنی بذر و استقرار مطلوب گیاه یکی از مشکلات کشاورزان در خاک های شور می باشد. پیش تیمار بذر به عنوان یک راهکار جهت افزایش استقرار گیاه به ویژه در شرایط نامطلوب مطرح می باشد. به منظور بررسی اثر پیش تیمار سالیسیلیک اسید بر افزایش تحمل به تنش شوری در بذر کلم گل، آزمایشی طراحی و انجام شد. در این تحقیق بذور کلم گل پس از خیساندن در محلول های ۰، ۱، ۲ و ۳ میلی مولار سالیسیلیک اسید به مدت ۲۴ ساعت، جهت جوانه زنی در شرایط تنش شوری، به ظروف پتری حاوی ۱۰ میلی لیتر محلول کلرید سدیم با غلظت های ۰، ۵۰، ۱۰۰، ۱۵۰، ۲۰۰ و ۲۵۰ میلی مولار منتقل شدند. پس از جوانه زنی، درصد و سرعت جوانه زنی و طول گیاهچه مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که با افزایش شوری، فاکتورهای ارزیابی شده، به طور معنی دار کاهش یافتند و بیشترین درصد و سرعت جوانه زنی و طول گیاهچه در تیمار شاهد و کمترین آنها در تیمار ۲۵۰ میلی مولار کلرید سدیم مشاهده گردید. همچنین نتایج نشان دادند که سالیسیلیک اسید هم در تیمار شاهد و هم در تیمارهای تحت تنش شوری تأثیر مثبتی بر جوانه زنی داشته و سبب افزایش درصد و سرعت جوانه زنی شده است.

واژه های کلیدی: تنش شوری، جوانه زنی، سالیسیلیک اسید، کلم گل

مقدمه

تنش شوری، تنش محیطی است که بر جوانه زنی بذر، رشد و نمو گیاه، فرایندهای متابولیکی و باروری گیاه تأثیرگذار می باشد (Zhu et al., 2011). جوانه زنی بذر یکی از مراحل حساس در چرخه زندگی گیاهان است، زیرا جوانه زنی نقش عمده ای در تعیین تراکم نهایی گیاه دارد. در بسیاری از انواع گیاهان، جوانه زنی بذر و رشد دانهال به تنش شوری بسیار حساس می باشد. به طور کلی بالاترین درصد جوانه زنی در شرایط غیر شور اتفاق می افتد و با افزایش درصد نمک، کاهش می یابد (Turhan et al., 2011). شوری از طریق افزایش فشار اسمزی و در نتیجه کاهش جذب آب توسط بذرها و همچنین از طریق آثار سمی یون های سدیم و کلر، جوانه زنی را تحت تأثیر قرار می دهد (Borsanio et al., 2001). گزارش ها زیادی مبنی بر اثر منفی تنش شوری بر جوانه زنی و شاخص های مرتبط به آن در گونه های گیاهی موجود می باشد. (Zhu et al., 2011) گزارش کردند که با افزایش شوری تا ۲۰۴ میلی مولار NaCl درصد جوانه زنی و شاخص بنیه بذر در چهار گونه کلم گل کاهش قابل توجهی به جز در غلظت ۳۴ میلی مولار کلرید سدیم داشتند. آنها اظهار داشتند که بیشترین غلظت نمک (۲۰۴ میلی مولار) باعث کاهش جوانه زنی بیش از ۸۶ درصد گردید. این محققان همچنین، بیان کردند که در غلظت های بالاتر از ۱۰۰ میلی مولار کلرید سدیم کاهش شدیدی در ارتفاع گیاهچه حاصل شده است. در تحقیقی درصد جوانه زنی بذر کلم گل در ۰/۵ درصد شوری ۹۸ درصد گزارش شده است و در ۱ و ۲ درصد شوری عدم جوانه زنی بذر عنوان شده است (Ozturk et al., 2008). در تحقیقی تأثیر غلظت های مختلف کلرید سدیم (۴/۷، ۹/۴ و ۱۴/۱ دسی زیمنس بر متر) بر جوانه زنی و رشد اولیه گیاهچه تر بچه، مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که در غلظت های ۹/۴ و ۱۴/۱ دسی زیمنس بر متر کاهش قابل توجه جوانه زنی مشاهده گردید؛ اما واکنش جوانه زنی در غلظت ۴/۷ با شاهد متفاوت نبود. همچنین شوری سبب کاهش رشد گیاهچه شد و کاهش معنی دار رشد در غلظت ۴/۱ و غلظت های بالاتر NaCl مشاهده گردید (Jamil et al., 2007).

عدم جوانه زنی گیاهان در خاک های شور، اغلب در اثر تجمع زیاد نمک در ناحیه کاشت بذر، به دلیل حرکت رو به بالای محلول خاک و متعاقب آن، وقوع تجمع نمک در سطح خاک می باشد (Valadiani et al., 2006). هر گیاهی که بتواند در مرحله جوانه زنی مقاومت بیشتری نشان دهد، می تواند مرحله اول رویش را موفق تر طی کند. محققان به دنبال افزایش استقرار گیاهچه ها در شرایط تنش هستند. در این شرایط، پیش تیمار بذر یکی از روش های بهبود جوانه زنی و رشد آن در شرایط تنش محیطی می باشد. تیمار بذر تکنیکی

است که به واسطه آن بذرها پیش از قرارگرفتن در بستر خود و مواجهه با شرایط اکولوژیکی محیط، به لحاظ فیزیولوژیکی و بیوشیمیایی آمادگی جوانه‌زنی را به دست می‌آورند (Pill and Necker, 2001).

یکی از ترکیبات مؤثری که می‌تواند در تیمار بذر مورد استفاده قرار گیرد، سالیسیلیک اسید است، سالیسیلیک اسید یک تنظیم‌کننده رشد درونی از گروه ترکیبات فنلی طبیعی می‌باشد که در تنظیم فرایندهای فیزیولوژیکی گیاه نقش دارد (Wang et al., 2006). سالیسیلیک اسید در گیاهانی که تحت تنش‌های محیطی قرار دارند، نقش حفاظتی دارد. در این پژوهش تأثیر پیش تیمار سالیسیلیک اسید بر جوانه‌زنی و رشد گیاهچه بذر کلم گل تحت شرایط تنش شوری مورد بررسی قرار گرفت.

مواد و روش‌ها

جهت بررسی اثر تنش شوری بر روی شاخص‌های جوانه‌زنی و رشد گیاهچه بذور کلم گل، آزمایشی به صورت فاکتوریل در قالب طرح کاملاً تصادفی در چهار تکرار انجام شد. به منظور ضد عفونی بذور، بذرها را در محلول هیپوکلریت سدیم ۵ درصد به مدت ۵ دقیقه قرار گرفتند و سپس با آب مقطر استریل ۳-۲ مرتبه شستشو شدند. بعد از تهیه محلول ۱ و ۲ میلی مولار سالیسیلیک اسید، بذور به مدت ۲۴ ساعت در محلول ۰ و ۱ و ۲ میلی مولار سالیسیلیک اسید قرار گرفتند. پس از طی شدن دوره مورد نظر، بذرها با آب مقطر استریل شسته و روی کاغذ خشک‌کن کاملاً خشک شدند و تعداد ۲۵ عدد بذر به ظروف پتری حاوی کاغذ صافی استریل در کف آن، انتقال یافت. برای ایجاد تنش شوری از محلول کلرید سدیم (NaCl) با غلظت‌های (۰، ۵۰، ۱۰۰، ۱۵۰ و ۲۰۰ میلی مولار) استفاده شد و به میزان ۱۰ میلی لیتر به هر پتری دیش اضافه شد. سپس پتری دیش‌ها را با پارافیلیم کاملاً بسته و برای جوانه‌زنی در دمای ۲۵ درجه سانتی گراد قرار گرفت. جوانه‌زنی در این آزمایش به صورت خروج ریشه‌چه و ساقچه‌چه حداقل به میزان ۲ میلی متر تعریف گردید. شمارش بذرها در جوانه‌زده هر روز پس از شروع آزمایش انجام شد. روز دهم طول گیاهچه اندازه‌گیری و ثبت شد. شاخص‌های مرتبط با جوانه‌زنی بذر به صورت زیر محاسبه گردید.

سرعت و درصد جوانه‌زنی از طریق فرمول زیر محاسبه گردید:

$$FGP = \frac{\sum (I \times 100)}{\text{تعداد کل بذور}} \times \text{تعداد بذور جوانه‌زده تا روز I}$$

FGP: درصد نهایی جوانه‌زنی

I: شماره روزهای مورد نظر پس از شروع آزمایش

$$GR = \frac{\sum (I \times 100)}{I}$$

شاخص بنیه بذر (VI)^۲ نیز با استفاده از روش عبدالباکی و آندرون (۱۹۷۳)، طبق فرمول زیر محاسبه گردید:

$$VI = \frac{\text{طول گیاهچه (mm)}}{100}$$

نتایج حاصله با استفاده از نرم‌افزار SAS تجزیه واریانس شد و برای مقایسه میانگین از آزمون LSD استفاده شد. نمودارها نیز با

استفاده از نرم‌افزار Excel ترسیم گردید.

نتایج و بحث

تنش شوری به طور معنی‌دار بر صفات مورد ارزیابی تأثیر گذاشته و تیمار سالیسیلیک اسید سبب ایجاد تفاوت معنی‌دار در صفات مورد ارزیابی گردید. اثر متقابل غلظت‌های مختلف شوری و پرایمینگ نیز بر تمامی صفات معنی‌دار شد (جدول ۱). نتایج مقایسه میانگین اثرات ساده سطوح مختلف شوری بر درصد، سرعت جوانه‌زنی، طول گیاهچه و شاخص بنیه بذر کلم گل (جدول ۲) نشان داد که با افزایش سطح شوری، صفات ارزیابی شده، به طور معنی‌دار کاهش یافته است.

¹ - Final germination index

² - Vigor Index

جدول ۱ تجزیه واریانس اثر پیش تیمار سالیسیلیک اسید بر خصوصیات جوانه زنی بذر کلم گل تحت سطوح مختلف شوری

تیمارها	درجه آزادی	درصد جوانه زنی	سرعت جوانه زنی	طول گیاهچه	شاخص بنیه بذر
سالیسیلیک اسید (A)	۲	۳۱۲**	۰/۴۰ **	۱۶۶۰/۴۸ **	۱۱۳۸/۸۹ **
نمک (B)	۵	۱۲۰۸۴/۸۰ **	۱۵/۴۰ **	۱۰۴۰۲/۹۰ **	۱۲۶۷۱/۱۷ **
A*B	۱۰	۸۳/۲۰ **	۰/۱۰ **	۵۲۴/۳۸ **	۵۲۵/۲۵ **
خطا	۵۴	۱۳/۰۳	۰/۰۱	۵/۰۵	۷/۵۰

** و * به ترتیب معنی داری در سطح احتمال یک و پنج درصد و ns عدم معنی دار بودن را نشان می دهد.

جدول ۲ مقایسه میانگین اثرات ساده پیش تیمار با سالیسیلیک اسید و سطوح مختلف شوری بر خصوصیات جوانه زنی بذر کلم گل

تیمارها	درصد جوانه زنی	سرعت جوانه زنی	طول گیاهچه (میلی متر)	شاخص بنیه بذر
سالیسیلیک اسید (میلی مول در لیتر)	۰	۶۴ b	۳۹/۵۳ c	۳۲/۰۹ c
	۱	۷۱ a	۴۳/۴۲ b	۳۷/۵۳ b
	۲	۶۶ b	۵۵/۴۸ a	۴۵/۷۷ a
سطوح شوری (میلی مول در لیتر)	۰	۹۶/۳۳ a	۸۲/۵۸ a	۷۹/۶۷ a
	۵۰	۹۴/۳۳ a	۷۱/۹۰ b	۶۷/۸۷ b
	۱۰۰	۸۷/۶۶ b	۵۹/۳۰ c	۵۲/۰۲ c
	۱۵۰	۶۰/۶۶ c	۳۲/۹۵ d	۲۰/۰۲ d
	۲۰۰	۴۶/۳۳ d	۲۰/۸۴ e	۹/۶۵ e
	۲۵۰	۱۶/۶۶ e	۹/۳۱ f	۱/۵۵ f

حروف مشابه در هر ستون نشانگر عدم وجود تفاوت معنی دار بر اساس آزمون LSD در سطح احتمال ۵ درصد در بین میانگین تیمارها است.

بر اساس جدول ۲، بیشترین درصد جوانه زنی بذر کلم گل مربوط به تیمارهای شاهد و ۵۰ میلی مول در لیتر نمک (به ترتیب ۹۶/۳۳، ۹۴/۳۳ درصد) و بیشترین سرعت جوانه زنی نیز مربوط به تیمارهای شاهد و ۵۰ میلی مول در لیتر نمک (به ترتیب ۳/۳۶، ۳/۴۳ درصد) بود. کمترین درصد و سرعت جوانه زنی (به ترتیب ۱۶/۶۶ درصد، ۰/۵۹ بذر در روز) در تیمار ۲۵۰ میلی مول در لیتر به دست آمد. صفات طول گیاهچه و شاخص بنیه بذر نیز به مانند دیگر صفات در تیمار شاهد از بیشترین (به ترتیب ۸۲/۵۸ میلی متر و ۷۹/۶۷) و در تیمار ۲۵۰ میلی مول در لیتر از کمترین مقدار (۹/۳۱ میلی متر و ۱/۵۵) برخوردار بود. نتایج به دست آمده در این تحقیق با گزارش ها متعدد مبنی بر نقش منفی نمک بر جوانه زنی بذر بسیاری از گونه های گیاهی مطابقت دارد که از آن جمله می توان به گزارش قنبری و همکاران (۲۰۱۲)، شمس الدین سعید (۱۳۸۶)، ژبو و همکاران (۲۰۱۱)، تریاپان و همکاران (۲۰۱۱) اشاره داشت.

از آنجاکه شوری از طریق افزایش فشار اسمزی و در نتیجه کاهش جذب آب و همچنین از طریق اثرات سمی یون هایی چون کلر و سدیم، جوانه زنی بذور را تحت تأثیر قرار می دهد (انفراد و همکاران، ۱۳۸۲؛ میرمحمدی میدی و قره باغی، ۱۳۸۱) کاهش شاخص های جوانه زنی را می توان به کاهش میزان و سرعت جذب اولیه آب و همچنین تأثیر منفی پتانسیل های اسمزی کم و سمیت یون ها بر فرایندهای بیوشیمیایی مراحل کاتابولیک هیدرولیز آنزیمی مواد ذخیره ای بذر و آنابولیک (ساخت بافت های جدید با استفاده از مواد هیدرولیز شده در مرحله اول) جوانه زنی نسبت داد.

اثر متقابل غلظت های مختلف سالیسیلیک اسید و کلرید سدیم بر تمامی خصوصیات جوانه زنی بذر کلم گل تأثیر معنی دار داشت (جدول ۱). تحت تنش شوری درصد و سرعت جوانه زنی بذوری که با سالیسیلیک اسید پیش تیمار شده بوند، بیشتر از بذور پرایم نشده بود و بذور پرایم شده با سالیسیلیک اسید توانستند غلظت نمک تا ۱۰۰ میلی مولار را تحمل کنند در حالی که در بذور پیش تیمار نشده بین تیمار شاهد و غلظت ۵۰ میلی مولار نمک تفاوت بسیار معنی دار وجود داشت. از نظر صفات درصد و سرعت جوانه زنی، در سطوح مختلف نمک، غلظت ۱ میلی مولار سالیسیلیک اسید بهتر از غلظت ۲ میلی مولار عمل کرده بود (شکل ۱، الف و ب)

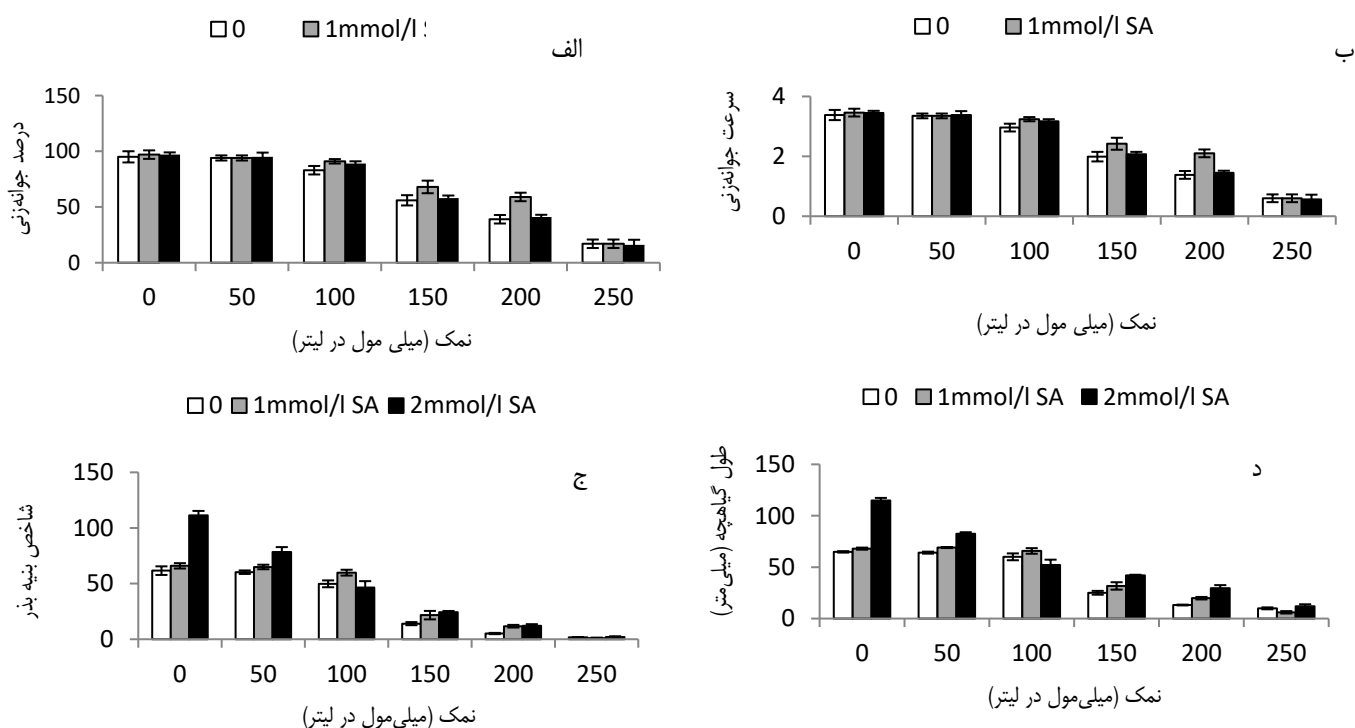
قرار گرفتن بذورهای کلم گل در محلول ۱ و ۲ میلی مولار سالیسیلیک اسید باعث افزایش طول گیاهچه و شاخص بنیه بذر تحت سطوح مختلف شوری شد و رشد گیاهچه و شاخص بنیه بذور پرایم شده در شرایط شوری بیشتر از بذورهای پرایم نشده بود. در مورد این

دو صفت غلظت ۲ میلی مولار سالیسیلیک اسید به جز در سطح ۱۰۰ میلی مول نمک در لیتر، بهتر از غلظت ۱ میلی مولار سالیسیلیک اسید بود (شکل ۱، ج و د).

وانگ و همکاران (۲۰۱۲) نیز در بررسی تأثیر پیش تیمار سالیسیلیک اسید بر خصوصیات جوانه زنی و رشد گیاهچه کلم گل تحت تنش شوری، تیمار ۱ میلی مول در لیتر سالیسیلیک اسید را بهترین تیمار معرفی کردند. آنها همچنین گزارش کردند که وقتی غلظت سالیسیلیک بیشتر از ۲ میلی مول در لیتر بود، تأثیری بر بهبود جوانه زنی بذر و رشد گیاهچه تحت شرایط تنش نداشت. کاربرد سالیسیلیک اسید در مقایسه با عدم کاربرد آن سبب افزایش درصد و سرعت جوانه زنی، طول گیاهچه و شاخص بینه بذر در تیمارهای بدون تنش گردید.

باتوجه به نتایج این پژوهش، این گونه استنباط می شود که سالیسیلیک اسید با غلظت ۱ میلی مولار از طریق کاهش اثرات سمی و مخرب تنش شوری، باعث افزایش درصد و سرعت جوانه زنی بذر کلم گل شده است. با افزایش غلظت سالیسیلیک اسید بیشتر از غلظت ۱ میلی مولار، درصد و سرعت جوانه زنی بذر تحت تنش شوری افزایش نشان نداد. قنبری و همکاران (۲۰۱۲) نیز غلظت ۱ میلی مولار سالیسیلیک اسید را بهترین غلظت مؤثر بر درصد و سرعت جوانه زنی بذر تربچه در شرایط تنش شوری گزارش کردند. طبق اظهارات وانگ و همکاران (۲۰۰۶) سالیسیلیک اسید در رفع آسیب های اکسیداتیو طی جوانه زنی دخالت دارد و موجب بهبود جوانه زنی می شود. همچنین سالیسیلیک اسید سبب افزایش برخی از هورمون های گیاهی از جمله اکسین و سیتوکنین می شود که این هورمون ها در تحریک جوانه زنی نقش دارند. غلظت های بالای اکسین مانع جوانه زنی می شود، اما غلظت های پایین محرک می باشد (Shahabuddinova and Shakirova, 2003).

افزایش قدرت و سرعت جوانه زنی، رشد و استقرار ساقه چه از جمله عواملی هستند که باعث افزایش محصول می شود. شناخت تأثیر مواد شیمیایی مختلف بر جوانه زنی گیاهان حایز اهمیت است. به طوری که در تحقیق حاضر سالیسیلیک اسید با غلظت ۱ میلی مولار تأثیر قابل ملاحظه ای برافزایش جوانه زنی و سرعت جوانه زنی بذر کلم گل، تحت شرایط شوری داشت.

شکل ۱ اثر پیش تیمار سالیسیلیک اسید (SA) بر درصد جوانه زنی (الف)، سرعت جوانه زنی (ب)، شاخص بنیه بذر (ج) و طول گیاهچه (د) بذر کلم گل تحت تنش شوری

منابع

انفراد ا.، پوستینی ک.، مجنون حسینی ن.، طالعی ع. ر؛ و خواجه احمد عطاری ا. ۱۳۸۲. واکنش های فیزیولوژیکی ارقام کلزا (Brassica napus) در مرحله رشد رویشی نسبت به تنش شوری. علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی. ۷(۴): ۱۱۲-۱۰۳. شمس الدین سعید م.، فرح بخش ح؛ و مقصودی مود ع.ا. ۱۳۸۶. اثر تنش شوری بر جوانه زنی، رشد رویشی و برخی خصوصیات فیزیولوژیکی ارقام کلزای پاییزه. علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی. ۱۱(۴۱ الف): ۱۹۱-۲۰۲. میرمحمدی میبدی س. ع؛ و ب. قره یاضی. ۱۳۸۱. جنبه های فیزیولوژیکی و بهنژادی تنش شوری گیاهان. مرکز نشر دانشگاه صنعتی اصفهان.

- Abdul-Baki A.A. and Anderson JD (1973) Vigor determination in soybean by multiple criteria. *Crop Science* 13: 630-633.
- Ghanbari M., Eftekharianjahromi A.R., Javanmardi Sh, and Farzaneh M. (2012). Effect of salicylic acid priming on germination of radish (*Raphanus sativus* L.) under salt stress condition. *Knowledge of modern sustainable farming Journal*. 7(3): 45-50.
- Jamil M., Rehman Sh.U., Lee K.J., Kim J.K., Kim H.S. and Rha E.Sh. 2007. Salinity reduced growth ps2 photochemistry and chlorophyll content in radish. *Sci. Agric. (Piracicaba, Braz)*. 64(2): 111-118.
- Oztork M., Baslar S., Dogan Y., and Sakcali M.S. 2008. Alleviation of salinity stress in the seeds of some Brassica species. *Ecophysiology of High Salinity Tolerant Plants*, 145-156.
- Pill W.G., and Necker A.D. (2001) The effect of seed treatment on germination and establishment of Kentucky blue grass (*Poa pretenses* L.). *Seed Science and Technology* 29: 65-72.
- Shakirova FM, Sahabutdinova DR (2003) Changes in the hormonal status of wheat seedlings induced by salicylic acid and salinity. *Plant Science* 164: 317-322.
- Theriappan p., Aditya K.G. and Dhasarathan P. (2011). Accumulation of Proline under Salinity and Heavy metal stress in cauliflower seedlings. *J. Appl. Sci. Environ. Manage.* 15(2):251-255.
- Valdiani AR, Hassanzadeh A, Tajbakhsh M (2006) Study on the effects of salt stress in germination and embryo growth stages of the four prolific and new cultivars of winter rapeseed (*Brassica napus* L.). *Pajohesh and Sazandegi* 66: 23-32. [In Persian with English Abstract].
- Wang L, Chen S, Kong W, Li S, Archbold DD (2006) Salicylic acid pretreatment alleviates chilling injury and affects the antioxidant system and heat shock proteins of peaches during cold storage. *Postharvest Biology and Technology* 41: 244-251.
- Wang Y.P., Dong W., Zhang X., Yang Q. Zhang F. 2012. Effect of salicylic acid on seed germination and physiological characters of cauliflower seedlings under salt stress. *Acta Pratacul Sinica*. 21(1):213-219.
- Zhu Sh., Zhang X., Luo T., Liu Q., Tang Z. and Jing Z. 2011. Effect of NaCl stress on seed germination, early seedling growth and physiological characteristics of cauliflower (*Brassica oleracea* L. var. botrytis L.). *African Journal Biotechnology*. 10(78): 17940-17947.

Effect of salicylic acid priming on germination of cauliflower (*Brassica oleracea*) under salt stress condition

Akhtar Zand^{*1}, Nikoo Nikbakht¹, Mahdi Shirvani¹

¹Green Area Research, Education and Advisory Center, District 20, Tehran Municipality, Tehran, Iran

*Corresponding Author: a_zand1984@yahoo.com

Abstract

Lack of seed germination and undesirable plant establishment is one of the problems of farmers in saline areas. Seed priming is considered as a solution to increase plant establishment, especially in adverse conditions. An experiment was designed and performed to study the effects of salicylic acid priming on increasing salinity stress tolerance in cauliflower seeds. In this study, cauliflower seeds after soaking in 0, 1, and 2 Mm salicylic acid solutions for 24 hours, for germination under salinity stress, in Petri dishes containing 10 ml of sodium chloride solution with a concentration of 0, 50, 100, 150, 200 and 250 Mm were transferred. After germination, germination percentage and rate, and seedling length were evaluated. The results showed that with increasing salinity, the evaluated factors were significantly reduced, and the highest germination percentage and rate and seedling length were observed in control (no salt), and the lowest of them were registered in the concentration of 250 mM sodium chloride. Also, salicylic acid in both control and salinity stress treatments positively affected germination and increased germination percentage and rate.